

STANISLAV ZEDNÍČEK / SÁM VE SVÉ NOCI (BÁSŇĚ A LYRICKÉ TEXTY)

ALBÍNO,

vyprávěla jste mi včera svůj sen o rakvích, sen těžký jako vzduch, ve kterém srší rdousivé jiskry jinovatky. Šli jsme tmou, hvězdy nesvítily, ulicemi občas proplul stín člověka nebo psa. Nebylo slyšet kroků. Jen Váš hlas, tichý a pokojný, šuměl nade mnou jako křídla, která neznají tíže ani únavy. A potom snad hovořily ke mně i stíny, i ticho, i tma – snad jsem tehdy řekl něco i já, ale to nebyla řeč, jen krátký, zbloudilý zvuk, jako by praskla větvička, která už nemohla udržet ve tmách bílou ruku sněhu –

Když jsem přišel domů, přemýšlel jsem dlouho o Vašem snu. Mnoho vzpomínek připlouvalo tichou světlicí k mému srdci. V kamnech tiše hovořil oheň. Hřbety knih se slabě leskly. A tu se mi zdálo, že jdu tmou a chladem, že jsem kdesi venku – snad v závětrří nějakého pahorku, neboť chvílemi hvízdal vítr vysoko v tmách. Ale kolem mne se nic nepohnulo, marně jsem zvedal hlavu k obloze v naději, že uvidím sepjaté větve jeřábů – žádný stín nemohl rozfedit tu černou, neproniknutelnou tmu. Klopýtal jsem namáhavě a bez cíle, jako bych byl zbloudil nebo jako bych věděl i při své únavě, že již nikdy nevidím člověka, ani keř, ani ptáka, ani tu orosenou cestu k domovu, jen mokrý, studený stín, který mě nikdy nepustí z prokřehlé náruče.

Potom se mi zdálo, že mi do očí stříká slabé světlo. Zastavil jsem se a mnul si ztuhlá víčka, jako bych z nich chtěl setřít hustý prach tmy. A když jsem se potom rozhlédl a uvykl světlu, které jasněji a jasněji sršelo nad mou tvář, uviděl jsem jakési náměstí a na něm stálo mnoho rakví, byly černé a vysoké jako staré dubové stoly, všiml jsem si, že byly postaveny do kruhů a že byly různé velikosti, nad těmi nejbližšími visel bílý kužel světla, dál bylo šero a vzadu tma jako vysoká, kamenná zeď. Třásl jsem se zimou a údivem. Chlad ležel na všem jako tuhá, průhledná sedlina. A tu jsem spatřil, že všechny rakve jsou odkryty, že z nich svítí ploché, bledé tváře, tváře žen, mužů, starců, i tváře dětí, drobounké jako hrudka sněhu s dvěma vytlačenými důlky, bylo jich velké množství, některé připadaly mi známé, a proto jsem přicházel blíže a vzpomínal si na jména těch, kterým patřily, ale nemohl jsem si vzpomenout, jen jsem klopýtal a vrážel do černých, ostrých rohů rakví. Vtom jsem uslyšel slabý, kvílivý pláč. Zdálo se, že sem dotápal z veliké dálky, z velikého utrpení nebo beznaděje. Šel jsem po zvuku, dlouho jsem hledal, díval jsem se do všech rakví, na všechny ruce, tváře, víčka, ale neviděl jsem, že by se něco pohnulo, že by se v něčích řasách

zaleskla slza nebo se zachvěly rty. Všude bylo mrtvo, klid a já se již zastavil, unaven chůzí, a opřel se o nejbližší rakev, aby se mi lépe dýchalo.

Pláč kvílel dále. Byl již velmi slabý, jako by vytlačovaný posledním dechem. A tu, skláněje hlavu, uviděl jsem před sebou svou tvář – Ach – Albíno, jak vypadala! Jak byla nesmírně bledá! S hrůzou jsem se díval na její rysy, které rozmrzaly ve vzlycích, viděl jsem, jak se pomalu zvedá, jak se zastavuje nad mrtvým tělem, jak potom pravá ruka padá k boku a posunuje se zvolna pod záda a vzpřimuje trup, jak rty se chvějí a namáhají se rozevřít, ale nemohou promluvit ani zašeptat — Albíno, já vím, byl to sen a nad snem se uškĺíbne člověk, který věří jen svému hmatu a svému rozumu, ale já – já ten sen žil a ta uplakaná tvář byla tváří mou, mou byla i ta bezmocnost a bída, i ta smrt, která na chvíli na sebe vzala jen jinou podobu, neboť nebylo pochyb, že jsem mrtev a že se v té rakvi vztyčuji jen proto, abych mohl zaplakat nad svým životem!

Potom již dobře nevím, co se dělo, pamatuji se jen, že všechno zbělelo, černá prkna rakví potahovala se jinovatkou, bylo slyšet nějaký dutý úder a pak mě zaplavilo ticho a já ležel na jeho dně jako utonulý, který nemůže vyplout k hladině, aby vydal svědectví o své smrti, protože ho obalilo bahno a přidržely kořeny.

A dnes, Albíno, čtu po dvou letech své listy Vám. Den svítí, sníh padá konejšivě. Kde je můj včerejší sen, kde je sen Váš? Ztratil se mezi slovy, které Vám posílala moje naděje? Nebo čeká před prahem nocí, ke kterým nás ještě nedovedl čas?

Albíno, čtu své listy Vám a je mi lehce. Neboť není mrtev ten, kdo trpí, ani ten, kdo doufá. A my – my, Albíno, věříme!

14. prosince L. P. 1943

II.

5. července L. P. 1941

Váš sen byl krásný. Vůně, dech poklidu a jasu je ve Vašich slovech. Čtu znova a znova a nemám ani žízně, ani hladu, neznám tíže. Vidím Vás, vidím sněžení květů, slyším hudbu, ptáci poletují a já tu jsem a nejsem – bloudím, užaslý, Vaším snem. A ani nyní necítím ještě stůl pod svýma rukama a nohy nemohou dosáhnouti země. Snad je již večer. Snad šero se hemží kolem mne jako drobounký hmyz. Snad jiskří světla podivuhodného dne. Nevím. Ale nic neodešlo, nic se neztratilo. Všechno tu je, neboť jste tu Vy – – a já Vaše slova vlastně ani nečtu, Vy mi je vyprávíte znova a znova s neskonalou trpělivostí, s radostnou láskou a já jsem schoulen do Vašeho úsměvu, který se neustále rozsvěcuje a který tak hřeje, že všechny moje omrzliny mizí jako sníh na jarním slunci. Vidím Vás... Snad kdesi na horách svítí slunce a vzduch je zaclání. Vy stojíte na nejvyšším pahorku. Vztahujete ruce kupředu, jako byste někam spěchala. A já spatřuji, jak světlo proniká Vámi, jak přilétá ke mně ve Vaší podobě a

Vy se již díváte, Vy se již usmíváte, Vaší barvou je sluneční zář a já přivírám víčka, abych neoslepl — — — vždyť můj Bože, ani nevíte, jak jsem již přivykl tmě! A kdyby teď někdo na mně chtěl, abych řekl slovo Krása, Láska nebo Naděje, pak bych se opřel o Váš sen, napjal bych se údivem jako ten, kterému byl po odsouzení k smrti darován život, a zašeptal bych: Albína... Neboť Vaše jméno je jménem všeho, co je vzácné, dobré a krásné, je to křídlo, kterým se můj hlas vzpíná k modlitbě.

Snad moje slova k Vám plují touto nocí. Proč nemohu říci: Holubice? Nebo jsou jako mléčná dráha, která zlehka stoupala na obzor a potom se úpěnlivě natahuje k Večernici? Ach — slova! Zdá se mi, že jsem ještě v zakletí Vašeho snu, ale zdali i ona nejsou jeho zajatci? Anebo jsou klíčem, který otvírá již komnatu, z níž mě odvedl Váš sen? Kdo mi řekne, kde jsem? Snad jsem se spustil z oblaku a cítím již věrnost věcí. Snad jste mě vzala za ruce a vedla s úsměvem zpět do mých krajin. Snad jsem se již opět dotkl země.

Drahá Albíno, když jsem odjížděl sem, do města králů, byla noc s neproniknutelnou tmou a tichým, unaveným deštěm. A bylo mně tak jako každé noci, jako každické noci bez spánku: blikala ve mně tesknost a lítost pro minulé. Říkám blikala a zatím jsem se rozpouštěl v zoufalství. Vzpomínal jsem na slunce a viděl je černé jako tuhý koláč smůly a úzkost kroužila kolem něho v naději, že opět zazáří. Zůstalo však temné nad pustým, zvalcovaným krajem. A náhle ulekl jsem se hvězdy, která stoupala k výškám, a já v údivu poznal Vaši tvář, bledou a úzkou nějakým viděním bolesti. Vzhlížela vzhůru, vysoko nad slunce, nad tmy, až kam jsem nevěděl ani netušil, ale pojednou všechn můj smutek byl odván, protože mě políbily Vaše laskavé oči. Co bylo za nimi? Kdo jim dal moc mírnit utrpení? Jaké to jsou bytosti, ty Vaše oči? Když jsem již seděl ve voze a za okny kroužily kotouče jisker, nahmátl jsem v kapse Rozanovovo Osamocení. Chvilí jsem rozevíral listy a čekal, že měsíc na ně zasvítí. Byla ale stále tma. Jen občas telegrafní tyče postrčily blíže světlejší pruh krajiny. Nemohl jsem číst. Zavřel jsem Osamocení Rozanovovo a otevřel dokořán osamocení své. Za okny zvolna rozechvíval své pavučiny přátelský déšť. Mlčení prorůstalo tmou. Noc byla kolem mne. Někam mě odnášela. Pak se mnou tiše klesala a já se neustále díval do temnot, ale nyní jsem neviděl nic a marně jsem se ptal: Kam se skryla země? Kde je? A jestliže není, kdo mi uvěří, že jsem neumřel? A kde jsou stromy, ptáci? Kde jsou květiny? Nikde není nic, jen zde, v mém srdci cosi svítí. Je to radost? Bože můj — nevím nic — hledám. Snad vidím světlo. Snad nalézám rovnováhu. Nebo ji snad již mám a nevím o ní jen proto, že tu skutečně je? Jedeme snad již hodinu, snad dvě. Tma řídne. Proti oknu vidím strnulý profil staré ženy. Vlasy šera se přes něj přelévají a smývají chvílemi vrásky z její tváře. Kdy přistoupila? Kam jede? A když potom při svítání hovoří, aby zaplašila strach a únavu, vidím, jak jí v chladu rána zvolna rozmrzá úsměv, jak její hranatá strnulost se sesouvá v měkkých slovech, která ji z ráje našeptává láska. Mluví o své dceři, o práci na poli, o krupobíží, mluvíme spolu dlouho, protože se pojednou známe, a potom se zdá, že hlas je již pouhým zvukem, dorozumíváme

se spíše tvářemi, pokyvováním hlavy a čímsi neviditelným, takže slovo je nakonec zbytečné, ale jeho zvuk je příjemný srdci jako cinkot rolniček v čase vánočním.

Včera v noci přišla tato stařena ve snu ke mně. Vzala mě za ruku a šli jsme tmou po udusané hliněné cestě, která tlumila každý náš krok. Její tvář zdála se uszlenu a opuchlou. Nakláněl jsem se k ní, neboť šeptala velmi slabě a namáhavě, ale nemohl jsem jí porozumět. A když jsem ještě více přibližoval ucho k jejím ústům, uslyšel jsem náhle dlouhý pronikavý hvizd, jakoby na poplach, takže jsem až leknutím uskočil. Pak se již neozvalo nic. Za mnou vzplálo světlo. Uviděl jsem dlouhý stín, který uskočil se mnou a pak se rychle rozlil do dalek. Když jsem se potom otočil, světlo mě prudce zabořilo v očích. Zavřel jsem je těžce a cítil jsem, že je všude ticho, že za mnou je tma, že obloha je hnědá a vysoká, že se nemohu pohnout, že jsem tu sám, že stojím uprostřed nějakého opuštěného města, že střechy se zdvíhají vzhůru jako mrtvé ruce zasypaných. A když jsem se odvážil otevřít oči, uviděl jsem ohromný dům, jeho křídla ztrácela se kdesi daleko na východě a na západě, stěny svítily mrazivou a pronikavou žlutou září, byly tam také nějaké římsy a mnoho slepých úzkých oken a nad nejvyššími poschodími trčely černé vikýře jako ohromné krápníky. V žádném okně nebylo vidět lidskou tvář. Nikdo neotevřel dveře. Neozval se ani nejtíší hlásek.

Rozhlížel jsem se úkosem. Divil jsem se, že tu mohu stát a že se mi dosud nic nepříhodilo. Oči se všeho dotýkaly, všechno ohledávaly, jen pozdržet se nikde nesměly, aby nepřimrzly. Když se vyšplhaly k nejvyšší římsě, vylétl z nejtemnějšího vikýře pták. Byl celý černý a veliký a rychle stoupal. Snad to byl orel nebo kondor nebo sup. Viděl jsem, že jeho křídla jsou prohnuta jako biče, ale švihala, jak se mi zdálo, naprázdno, neslyšel jsem žádný svist a vzduch byl stejně tuhý a mrazivý. A pojednou ze všech vikýřů vzlétali ptáci. Bylo jich více a více. Bylo jich již tisíce a tisíce, stále jich přibývalo, rozlévali se po obloze jako černý kouř, jako prach sopky nebo jako krev z morových hlíz. Některý z nich dotkl se v letu nějakého vypínače, takže naráz chytlo slunce, ohromné a nehybné, ale hned bylo zacloněno černými těly, které se spekly jakoby v škráloup, nic jimi neproniklo, byl to píst, který, jak se zdálo, odsával nyní světlo i vzduch a mně se špatně dýchalo, okna jsem viděl už jen jako pruty, nebylo již dveří, jen stěny šedého válce, které tma třela zvenčí, až v něm bylo nesnesitelné dusno, a já již myslel, že se zalknu, že krev začne stříkat z mých úst, z očí, z prstů, z každého póru mého těla. A tehdy zahlédl jsem vysoko nad sebou trhlínu, byla rozžhavená jako blesk, prodlužovala se rychle až k obzorům a z jejích ohrnutých okrajů odtrhávaly se hořící kusy, praskaly jako smůla a padaly dolů s krvavou stopou, bylo jich více a více, a já pojednou spatřil v tom ohnivém dešti roztažená křídla, zobáky, peří, spáry, a za tím vším zůstávaly plameny stále delší a delší — Snad shoří i země, vyrážel jsem posledním dechem a krev mnou házela, že jsem nemohl ani položit do žhavých rukou svou doutnající tvář – Bože můj!

Potom byla tma a ticho. Dlouho jsem nic necítil. Snad někde byly hodiny. Nevím. Když opět zašuměla moje krev, bylo již ráno. Ráno a Vaše slova, Váš sen!

Drahá Albíno, nevíte, jak se při psaní může člověk zadýchat! Jak se může k smrti unavit! Ale Vy jste zde a berete každé moje slovo do svých rukou, do svého srdce, a já již nemám nic, co by mě tížilo. Vidím Vás, slyším Váš hlas, mohu se dotknouti Vaší dlaně, Vašeho vlasu, ačkoliv jsem jen na zemi a snad daleko od Vás, a nikterak si nezasluhuji toho daru a té cti. A Váš sen... Bože můj, Vy se usmíváte? Dnešní noc bude z bílých krystalů?

VII.

21. července L. P. 1941

Ptáte se s onou rozkošností a prostotou, která je vlastní Vaší spravedlivé lásce ke všemu, co trpí, proč nepíší o lidech, kteří bloudí v mém tesklivém a větrném kraji, ptáte se bez výčitky a snad jen za sebe, ale Vámi promlouvá mé svědomí a já je ve Vašich slovech slyším tak, že je nemohu zapřít ani umlčet. Vy jako byste věděla, že si někdy připadám jako bez těla, bez hlasu, bez moci, že znám jen svou bídu a svou bezmocnost, ale kdo Vám, Albíno, našeptal, že při tom trpím pro chudé a žíznící? Kdo Vám to pověděl? – Vy dosud cosi marně hledáte – píšete – a jste mezi nimi, ale i já k nim patřím, a tak máme společnou žízeň a společnou bídu, a kdo by nevěřil, že budeme mít jednu i společnou radost? Vy dobrá, čistá studánko, Vy víte – patřím k nim – a Vaše srdce nemůže snést, abyste patřila jinam. Ale což mezi chudými a žíznícími je vlast andělů? Ach – je to možné – Vy jste promluvila – ale mohu i já něco říci? A neleknete se mé duše? Vy znáte bolest svou i mou a víte i to, co řeknu, protože jsem zlý – ale tady, tady není útchy! – Chodil jsem mezi svými jako stín, který může všude, kam nevníklo světlo, díval jsem se, jak moji bratři podivnými jídly sytí svůj hlad a jak po nich vypadají nemocně, viděl jsem, že pijí podivné nápoje, které dobře neznám, ale které kazí krev, a proto jsou tak nedůvěřiví, proto krev jednoho z nás nevěří krvi druhého – Vy to chápete a snad i víte, co pijí, ale já marně hledám nějaký nápoj, který by ukojil jejich velkou žízeň, marně hledám pokrm, který by je posílil v naději, práci, námaze a v starostech, které člověk může nést jen s Boží pomocí. Řeknete: Je tu Nápoj, i Pokrm je mezi námi – ale ten není z tohoto světa ani pro tento svět, a proto je neviditelný všem, kteří jsou oslepeni pískem běd, které pomínou, jakmile hvězda Pokora nebo hvězda Láska rozhoří se v srdci; ale je tu tma a není vidět ani svatojánskou mušku lítosti. Vidím jen tmou – vidím ji jen proto, že chodím jako stín, který může všude, kam nevníklo světlo? Drahá Albíno, Vy znáte mou bolest, a chcete ji setřást z mých ramen, vzdáváte mi poctu jako vyslanci chudých, ale zůstává tu vina – mezi mnou a mými bratry není rovnátka důvěry, protože utrpení mé nerovná se utrpení jejich – tady je moje vina, a proto ještě musím říkat oni, třebaže moje srdce zná jen zájmeno my. My hříšní, my bloudící, my hledající – ach, kdo pochopí tu sladkost,

když já, třebaš i úzkostlivé a pokorné, zmizí v množství prosících? Kdo potom bude bohatší? Kdo bude chudší? Kdo potom z nás bude smrtelný, když naším jediným jméním bude duše? Moje drahá Albino, pak to budeme my, jen my, a jeden z nás bude mluvit za druhé, a bude to, jako by mluvili všichni, a snad ta milost bude dána mně, snad bude hovořit kamení a my nebudeme již ani vědět, jestli žijeme nebo zda jsme již umřeli, snad již nebude ani země a jen nejubožejší rostliny, zvířata a věci, které jsou dnes vděčný za sebemenší úsměv, pohlazení a soucit, budou kolem nás, a i v nich viditelně pokvete láska a nepoznají již nikdy pokoření...

Můj Bože, co bych Vám měl ještě říci pro svou útěchu? A co pro útěchu Vaší? Snad již spíte a hvězdy létají až k Vaší tváři, aby sen nebloudil a přišel včas. Je půlnoc nebo ještě později a já jsem sám na této zemi, zdá se mi, jako byste Vy byla kdesi daleko, na jiné planetě, jistě hledáte pro mne živou vodu ze studánky, která není na této zemi, a já neslyším ani svůj, ani Váš dech.

Dnes odpoledne obloha páčila a já chodil po Králově náměstí, po cestách parku, a tak bych se byl rád rozběhl po trávě a pohládl stromy, které tu ztratily duši, snad jsem se jich i ptal, jestli tu rostou pro nějaké dávné provinění, neboť jsem si jinak nedovedl vysvětlit tu strnulost stříbrných jedlí a stromů listnatých. Mlčely však a nepohnuly ani lístkem. Jenom kos a drozd chodili od kmene ke kmeni a vyprávěli jim o lesích, kde stromy mohou dýchat, zpívat a šumět a pít do omámení ticho dále. A tak jsem dlouho chodil a vzpomínal úpěnlivě na Vás a na rodný kraj, až se mi zdálo, že slyším za sebou Váš lehký krok a tenké bublání potůčku. Otočil jsem se rozradován, ale jen ostříhaná tráva zanaříkala a slepý stařeček oklepával holí šedou a opuštěnou cestu. Lavičky byly prázdné. Šel jsem domů a v duchu Vám psal dlouhý a vřelý list. Slova ve mně rozkvétala jako první květy a já se až divil, jak se rychle řadí vedle sebe, až jich byl celý záhon, a Vy jistě byste se nad nimi sklonila a těšila se z jejich vůně. Ale pak se mi poztrácela ve chvíli, kdy jsem vzal doma do ruky pero, všechno pohaslo a já seděl bezradně nad čistým listem, čas se natahoval a užil, přešel večer, odkapávala noc a moje ruka byla jakoby pohřbena v hrobě nebo jako by spala v temném sklepení, kde kvasí jenom dávný prach, až po dlouhé době se mi zdálo, že se pohnula jako bleďá ryba pod hladinou vod, že obživla a pojednou se rychle pohybovala, jako by ji někdo pronásledoval a já se na ni díval a bylo mi jí líto, že tak spěchá, že se tak chvěje, črtala jakoby ze své „vůle“, a když jsem se podíval na její stopu, uviděl jsem čáry ohnuté jako oblouk, proplétaly se a já v nich bloudil, byly zkřiveny jako pahorky nebo cesty mého kraje, a vskutku ty čáry jako by rozrůstaly, jako by uzlovatěly v brázdy a meze, jako by roztékaly v úhory, kde svítí stříbrné kotouče pupav, jako by tvrdly v žíly skal, jako by se proměnily v ptáky, jako by dýchaly a svítily barvami a tály vůní a byly šípkem, motýlem a borovicí, potokem, beruškou, netřeskem a kteroukoli jinou věcí, rostlinou nebo zvířetem mého kraje, který za mnou přichází, který se mi zjevuje – Bože můj, já ucítil v chřípí dech hor a potom jsem běhal po pokoji jako vězeň, stěny

žlutoly v mžouravém slídění lampy, byla půlnoc a já pak začal psát Vám pln nepokoje – drahá Albíno!

Je noc a Vy spíte, hvězdy létají až k Vaší tváři, aby se snu u Vás zalíbilo, a já se těším, že již brzy uvidím svůj kraj a Vás, svou Jitřenku, že stisknu Vaší ruku, a půjdem potom po našich cestách s pomněnkami a s mateřídouškou a se zvonečky, půjdem v mlčení a s důvěrou po pahorcích – blíže k obloze – ke světlu – – A hleďte, Albíno, stačím Vám – ani trochu jsem se nezadýchá – – ó, není již noc – obilí se objímá – rosa – světlo – – – vidíte, Albíno, studánky? – – Kolem nás jsou samé studánky – a tam – – – Bože můj – Slunce!

Dopisy Albíně, 1947

Autor je spíše obyvatelem světa Jana Čepa, (...) jenž je na mnoha místech připomínán opatrným odvažováním slov, přitlumeným vyslovováním citů a vkusnou pokorou... Zedníčkově dílo se nám pak objeví jako poetická apostrofa imaginární ženy pubertálních snů, jako výkřik v opojné závratí, přicházející na člověka v oné slabé chvíli, jež je můstkem mezi pokorným jinošstvím a nemilosrdným chlapstvím... Uvědomíme-li si pak, že se kdesi mluví o „světých andělech“ a jinde o „svatém Děťátku“, neubráníme se dojmu, že jsme svědky menší senzace: jak surrealismus po nevydařeném manželství s marxismem zkouší to s katolicismem.

Ota Jahoda, 1947

Referent Kritického měsíčníku uváděl jméno Čepovo jako autora, který ovlivnil básnický svět Zedníčkův, a jako novum konstatoval u něj spojení katolicismu se surrealismem. Nuže, toto novum existuje v naší poezii už bezmála čtyřicet let, dávno před surrealismem francouzským, a to v Demlově Hradu smrti a Tanci smrti. (...) Zedníčkův básnický svět je do posledního písmene odvozený z básnického světa Demlova, nenajdeme u něj jediné věty a jediné slova, které by mu nebylo poplatno (...) Přes všechno, co jsme tu řekli o poplatnosti Zedníčkově, zdráháme se odbýti jej pouhým slovem epigon (...) Zejména jeho snové vidiny mají svou hutnost a do jejich tvaru je uzavřeno nemálo z toho, co se zmítá v ostatní dnešní poezii. Životní rovnováha Zedníčka je dosud křehká a s vypětím udržovaná. Listy Albíně jsou ve svém jádře výrazem hluboké vděčnosti za život, milost života, vděčnosti, která dovede být ve svých silných okamžicích vskutku jímavá.

Miloš Dvořák, 1947

CHVÍLE ZAPOMNĚNÍ

Svět je dlouhý deset kroků
 Smrk jím vzlíná
 rozpouští se
 Pahorek se v mlhu mění
 Není tu vzduch pro dech roků
 Je jen chvíle zapomnění

Kde je cesta
 hroby kříže?
 Kde je tráva a kde chvění?
 Není dálka Není tíže
 Je jen chvíle zapomnění

Mlha čeká
 Mlha stojí
 Den je ještě
 a den není
 Pak se náhle sevrou kleště
 Puká chvíle zapomnění

(1943)
 Větrná zátíší, 1974

JEŘÁBY

*Snad jenom němi
 se nerouhali mezi všemi
 a mlčky strádali
 Vladimír Vokolek*

Na západě zapraskaly lesy. Z bramboříšť vylétl pták. Pak jsem uviděl silnici vypálenou jako mísu v peci hrncířově. Po pravici ležela žlutá stráň, po levici hořela louka.

Bylo vlastně poledne a byl jako večer. Zdálo se, že všechno stvoření dříme, jen louka zpívala ze sna a chvílemi vzlétali ptáci, které tu nechala noc.

Moje krev šuměla jako netopýři zmámení horkem. Seděl jsem či stál a slunce mě přibíjelo do heřmánku a kontryhelu, takže jsem mohl jen otáčet hlavou po svých přá-

telích zajatých zemí. Lidi ani chaloupky nebylo vidět, padli někde do vyschlého dna řeky a nemohli se již vyšplhat zpět na rozpálenou pláň. Pahorky umíraly docela zřetelně, ty při obzoru se ještě chvěly horečkou, ale ostatní ležely strnule pod vybledlými šátky lesa a mezi nimi se plazil vřes, černý jako sedlá krev na prsou zabitého. Přitom celý kraj svítil, vyschlý a mrtvý, bez přátel a rubáše, jako by ho sem doneslo nějaké veliké a strašné zvíře a zde jej upustilo na útěku a již se proň nevrátilo.

Kolik svědků je třeba k umírání?

Nade mnou se skláněly jeřáby, stromy mých radostných smutků. Kůže jim pukala, chvěly se důvěřivě a bolestně ukazovaly ztuhlé krůpěje krve. Hladil jsem jejich ruce, jako stařenka hladívá ručky vnoučátek.

Tu od východu zazvonil vítr horký jako dech Sahary. Rozpálil zemi, věci a zvířata a všechno se jakoby pohnulo od základu, každá věc, každá barva vířila ve vzduchu jako listopadové listí a z prstů jeřábů počala kapat krev, krev tuhá a žhavá jako hořící smůla, omráčila mě bolestí, a po chvíli, když kolem byla jen tma a propast únavy, podíval jsem se s úžasem a hrůzou na těla jeřábů. Já svým očím ani nevěřil, ale když jsem viděl stále bolestněji a bolestněji, že se neklamou, zabušilo mé srdce, jako by mělo puknout, a od té doby zůstala na něm rána ne menší než můj kraj a hlubší než tuň moří.

Kmeny byly obnaženy jako trubice teploměru a poslední míza v nich bláznivě stoupala a klesala, nemohla se rozlít ani do nejnižších ratolestí, a stejně s mízou stoupaly a klesaly větve, hned hrozivě, hned bezmocně, roztahovaly prsty větviček a čečulky listů, jako by nemohly popadnout dech, třásly se jako v horečce, prohýbaly se v křeči, praskaly jako písek pod nohama pádících koní – já již myslel, že vzplanou jako keř, z kterého mluvil Bůh, nebo se zavrtají do hrobů a pak nezůstanou po nich než pustá místa, kde po věky nevyroste ani nejskromnější nebo nejopovrženější tráva. Ty jeřáby se zatínaly do rozžhaveného vzduchu jako prsty muže v agónii, který se chce ještě přidržet země jižjiž se ztrácející, a nad nimi bylo ticho vražedné jako pod poklopem vývěvy.

Slyšel jsem jen tlukot své úzkosti.

Můj Bože – já nemohl pomoci!

Jen jsem pochopil tu strašnou žízeň, žízeň všech ubohých, všech doufajících, všech ztracených a díval se jako kající, ale jak zoufale bila má krev, jak mě bolelo každé zachvění listů, květů a chmýří! Kalíšky se otvíraly jako ústka nemluvnátek,

lesy se přikrčily, cesta se zlomila a obzor se stahoval hrůzou, celá krajina se zkřivila jako moje tvář a jeřabiny pršely jako krupobití, bičovaly zem vzdychající i ve svých bolestech soucitem.

Odvrátil jsem hlavu pro bolest očí, pro bolest srdce a roztesknění duše, rozuměl žalobě tráv, smutku brouků, všem vzdechům jedlí, smrků a borovic jsem odpovídal, a pak, když hrdlo se stáhlo trpkostí nevýslovnou, objal jsem kmen jeřábu jako bratra mučeného, díval se dolů na stranu západní, kde rachotily mraky a kraj si vlhčil rty, a cítil jsem, že moje žíly prorůstají zemí a ovinují kořeny jako tiché ruce milenek, že v této chvíli jsem zapojen v bratrství všech žíznivých a trpělivých.

(1943)

Větrná zátiší

PODZIM A HOUSLE

*A proto, když se dech v tvé hrudi svírá,
je útěchou ti zvednout čelo své...*

A. A. Fet

Čadil knot země, té lampy ze spěže, mlha se valila z pahorků a tříštila se o můj stín.

Nízko letěl pták, padal křik, mraky se vlekly krajem, vlekly se stíny, chladl dech.

Rukověti natí trčely z ran. Bláto hnisalo na prasklých žebrech brázd. Vítr profukoval ten zanešený rošt. Země doutnala.

Pak jsem uslyšel déšť vykřesávat slepé jiskry po cestách. Viděl jsem, jak se brambořiště lámala v kole obzoru, jak se zlomené kosti natě opíraly o hroudy a nad nimi sténal vítr do šedých pláten oblohy.

Kraj jako by byl uhněten z popelu.

Tma tuhla. Rostla na obzoru jako obrovské krystaly. Potok pohasl, zčernal déšť. Mraky se trhaly s třesknutím.

Potom vítr ztichl.

Ztichl i déšť, ten unavený tanečník.

Ticho se napjalo nad krajem. Mraky se do sebe zaklínily jako balvany zřícené šachty. Visely nízko a byly nateklé a jakoby shnilé, nepohnuly se, byly temné jako hladina

nočního jezera a těžké jako obrovské olověné desky lisu, které se již každou chvíli mohou pohnout, zaskřípat a pomalu klesat, milimetr za milimetrem, nepozorovaně, ale stále, a tak tiše, až moje žíly puknou a kosti budou vytrženy z kloubů a já budu mrtev, dříve než se mě dotkne plocha desky.

Tak jsem stál pod pahorky u brambořiště, na kterém jako by tlely kusy mrtvol, stál jsem tu jako na bojišti, jediný živý mezi svědky smrti a zániku, a moje nohy byly zabořeny v zblátilé zemi a duše byla mrtva a srdce netlouklo již ani jako umíráček, který kdysi pukl, když musel odzvonit všem bytostem na zemi.

A tu jsem cítil, jako by se mraky napjaly od obzoru až k prasknutí, jako by se všechno povytáhlo a zaklánělo jako před kýchnutím, ale nic se neozvalo, ticho bylo ještě tíživější, vařilo se pomalu v temném kotli a moje úzkost v něm rudla jako rak. Ale pojednou se mi zdálo, že něco prasklo, a já zdvihl hlavu: po celé délce řevavěla jizva a z ní se sypal sníh bělejší než křídla holubic. Ještě nedolétl k zemi. Vznášel se, kroužil jako tisíce motýlů v líbezném hře. Až po chvíli padal rychleji, rychleji kroužil, bylo ho více a více, a potom se snášel k zemi, jako by to již nebyl sníh, ale růžové lístky růže. Padal zlehka na moje ramena a tvář jako nesmělá, čistá políbení, přilétal ke mně jako malí důvěřiví ptáčci, kterým někde daleko uřízli jazýčky, aby nemohli zpívat o ráji, ale oni tím nic neztratili ze své důvěry k člověku a usedali, křehcí a něžní, na ramena, dlaně a řasy, zavěšovali se jako roje včel a opět se rozlétali v tiché radosti, až kraj a pahorky byly zjasněné jako oči vzkříšeného Lazara.

Šel jsem k pahorkům v podivuhodném světle, které neustále vylétávalo z oblohy, vloček a země, a zdálo se mi, že slyším tiché, líbezné tóny, že jdu, oněmly, za starým houslistou, který hraje dům od domu a vábí děti do krajů, kde umění je zemí a naděje sluncem – zdálo se mi, že potom stoupám po stupních chrámu za tím bílým starcem, že stříbrné tóny houslí znějí silněji a líbezněji, že se ztrácím ve světle a radosti, že vím, že nemusím ani dýchat, a přece budu pít perlivé doušky vzduchu, že mohu zavřít oči, a přece v nich víčka neuvězní tmu ani bázeň, že nemusím udělat ani krok, a přece budu stoupat, neboť někdo ke mně promluvil, někdo na mě dechl, někdo omyl mou duši, srdce, nohy, moje ramena a tvář a já necítil ani únavu, ani tíži, ani smutek, třebaže stín listopadu pohnul se kdesi dole a skláněl se níž a níž, aby severák mohl sem spadnout tryskem na svém zdivočelém koni.

A housle zněly. Slyšel jsem stále jejich hlas. Byl silný, jako by měl proniknout pod každou střechu, do všech údolí a lesů, do všech plání, jako by měl posílit vysílené na cestách dalekých a opuštěných, jako by ho už nic nemohlo umlčet. Ale bílý, rozzářený prostor kraje byl již prázdný. Nikde nebyl člověk ani zvíře, jen já jsem stál na pahorku jako chudý, který nevědomky došel až k trůnu a který tu již může zůstat až do konce

života, protože lidé se kdesi ztratili a jejich pýcha kolem mě dohasínala jako spáleniš-
tě, které ještě vítr nenametl do vod marnosti.

(1944)

Větrná zátiší

MOJE STRÁŽ

V křehoučné formě snu
tak prudce odlít do člověka
Proto sen vtéká kam se hnu
proto smrt trpělivě čeká
u dvířek všech mých dnů

Přítímí srdce, 1969

SEN K STÁNÍ

V přestávkách života
malé masky
bledé
s úklonou mandarínů
stahují oponu
Odevšad tleská bahno

V přestávkách života
malé masky
bledé
čekají na slzu
mezi škraboškou a vředy
Odevšad tleská bahno

Přítímí srdce

FRAGMENT PŘEKladu MINUTOVÉHO CHRAPOTU ULIČNÍHO AMPLIONU

— — —
osvobození od slz
a utrpení
zdravíme všechny mozky

a srdce
s pravidelnou stolicí

— — —
blahořečíme všem
s rakovinou vůle
s potratem myšlenek
s amputací srdce
čistého

— — —
jejich je
nesmrtelnost ohanbí
a břicha
od tohoto času
až na věky

— — —
Přítímí srdce

CO BEZ TEBE UTRPENÍ

Šílenství s mlhami se páří
Větrné mraky spláchly svět
Vesmír je temný Na mé tváři
Smrt chce svou bledost uvidět

Dlouho ji ve tmě marně hledá
Dívá se s hrůzou na můj stín
Pak patříc na mne jak je bledá
Prchá zpět do svých mlhovin

Přítímí srdce

NOČNÁTKO

Ráno ji prokřehlou
postrčí z mlh
až na kraj únavy
Dříve než uhrabe
umrzlé stopy
nočního smíchu

mám ji na prsou
bledou až k jinovatce
zoufale tichou
sykotem temné žízně
v malé zamčené komůrce
v níž se denně probouzí
s mrtvým nemluvnátkem
nevědouc
že je kýmisi milována
v pláči
a jinak než se jí zdá
jinak než by si přála

Přítímí srdce

ZE DNA STUDNĚ

Mozek má sucho Závrať z hvězd
Srdce je v blecích Krev tká oblohu
Domlčena je žádost o bolest
Ta žízeň žízeň po Bohu

Přítímí srdce

SEN

Přibližování ryb
přisouvá stěnu akvária
Tma tvrdne v odmítání
Tlačí mě na sklo
za nímž ploutve
(tažené hltavostí tlam)
prosekávají krvavé vody

Oči v tichu
jako setmělá slunce

Náhle blesky úhořů
bijí do skla půlnoc
Dvanáctý s třeskem
proráží stěnu až k srdci

Dýchat

Přítmí srdce

ŽALM

1

Ze dna své propasti
k Tobě volám Pane
Pohled na mé rány
na mé slepé oči
na mé zoufalství
Jsem slabší než dítě
v té hrůze samoty
a je noc neustálá
a v mých očích už není slz
v mém srdci už není lítosti
a láska a soucit
jsou jen v vzpomínkách
Mezihvězdný prostor
není tak prázdňný
jako já
Hledám sám sebe
bloudím v sobě
jako ve vánicích Arktidy
jsem do sebe zasunut
jsem v sobě pohřben
Děsím se Pane
Celý svůj život
vidím v těchto tmách
hlásím se k němu
v hanbě a hrůze
Je můj
je do mě vrostlý

jako nádor
tvrdý jako skála
mrazivý jak led
Ach Pane
proč jsem Tě opustil?

2

Vylidnil jsem Zemi
Opustil jsem člověka
Vyprahlost pouště
dno propasti
jsou mou zemí
a člověk přejde
dotkne se mě jako věci
a neslyší mé úpění
Jsem sám na této Zemi
Sám se svým strachem
Sám se svou žízní
Docela sám
Bez otce bez matky
bez ženy
bez dítěte
V plískanicích Země
kterou jsem vylidnil

3

Pane
vidíš tu zkázu?
Jsem tu
na dně své propasti
slepý
a zoufalý
Jsem oddělen ode všeho
Jsem docela sám
Snad ještě někde
zpívá pták

Snad ještě někde
poletují motýli
a laně pijí
z lesních studánek
Snad ještě někde
jsou květiny
lidé
a láska
Nic o tom nevím
v té mrazivé hrůze samoty
Ustrň se Pane
Dej mi slzy
Dej mi slzy

Přítímí srdce

MALÉ NOKTURNO

Marii Petelové

Z šedých galerií mraků
se dívá smutek výšek
vrácený pláč
Pomalou šeptá mé verše
až jsou jen
dechem leknínů
nad hladinou

Přítímí srdce

JAROSLAVU DURYCHOVI K ŠEDESÁTINÁM

Byly dny
kdy jsem nosil maso orlu
do temné boudy
(říkali jí cirkus)
jako krmič zvěře
v pražské zoo
Myslíval jsem tehdy úpěnlivě
na osudy básníka
dívaje se do tmy klece

na nehybné tělo orla
na orla tak hrdého
že se nikdy nedotkl masa
a který
(jak jsem viděl)
se nikdy nepohnul
Jen oči žhnuly z tmy těla
a mě až jímala závrať
jako bych s tím orlem
letěl nad Andami
nad vrcholky Kavkazu a Alp
v blezcích
slunci i vichru
ale nerad bych se mýlil
To on sám
létal prostorem
svobodný
hrdý orel

Veterinář zoo
se denně díval
na toho vězněného
(jak se domníval)
jsa sám více v kleci
než ve tmě boudy
které říkali cirkus
Denně se díval na toho orla
a docela nic nechápal

Která křídla jsou křídly?
A kde je klec?

Přítímí srdce

VLADIMÍRU HOLANOVÍ

Z temnot jsme vycházeli
při našich hovorech
Světýlko rozžihali
že zhasnout je moh dech

Po klopýtavé chůzi
se rozsvěcelo v jas
Démoni herci hrůzy
již opouštěli nás

Čas zastavil se zcela
V tom světle smysl vět
souhvězdí objal celá
a znal cíl lidských běd

I náruč Boží byla
tak blízko na dosah
že jižjiž strašná síla
nás chtěla strhnout z drah
tam kde je známo přesně
každícké tajemství
(tehdy nás jenom těsně
míjelo šilenství)

Pak zase krok tak vratký
že minulé je snem
větrný návrat zpátky
na zimomřivou zem

Z temnot jsme vycházeli
při našich hovorech
Světýlko rozžihali
že zhasnout je moh dech

Vyzáří do stálice
upřímnost našich vět?
Mlčení chce však více
než temna odtrpět

Přítímí srdce

SVATEBNÍ

Slovy z mušelínu
se připravují vraždy panen
přímo v lůžku lásky
v pálivé přítomnosti lític
posedlých nářkem panenského strachu
nářkem slábnoucím
čím více se blíží narození
bílého masa
pro černé příští noci

Přítímí srdce

DLOUHÁ NOC

Tenký nářek úpěnlivého neklidu
obtahuje nervy
až do žhavého ostří
Ale za chvíli snad tišivá noc

Ne
Noc miluje mou nespavost
mé štítivé rozpaky
před elektrickými světly
pro které nevidím
trpělivost hvězd

Ticho mrholí
ticho mdlé
postele skřípají prastarými rytmy
tak krutě blízko

V té chvíli jako by Země
byla měřena
zvrácenými těly žen
které se vzdaly
jen pro rozkoš

Tělička nekřtěňátek
vybíhají z rakviček žalujíce
I ve mně kdesi strachem
sípá světlo
(co je zkrvaví
čím zahyne
jestliže přistihne Nepochopitelného
na trůně ze slz
jež zamrzlá lítost
vtlačila do mé němoty)

Vzít zpět slepotu
i vůli matku rozvalin
úkladně vraždící láskyplnou vůli
matku chrámů
(Bože kolik smrtí?)

Vzít zpět
vzít zpět

Přízraky mých tváří
sypou do očí sůl
přízraky s otevírajícími se ústy
tuhými žízní
s ústy přes všechno úsilí
němými jak smrt

Vzít zpět?

Šílení kulisáci myšlenek
stavějí jeviště
z neuhasitelných plamenů
V nich jsem celý
v nich žiji naráz
všechna dovršení zla
znova a znova
věda že jsou jenom mé
i když jako Ábelova krev
propalují celý lidský rod

Co vzít zpět
co vzít zpět

Rukama spálenýma zachraňováním ohně
propadá léčivá voda
Pospěš si noci
Snad rozpaky svítání
budou mít úsměv dítěte

Opona jde dolů
(Kde?)

Přítímí srdce

PO ROZLOUČENÍ

Jak opona chrámová
praská Zem
Každý den je pátek
Každý den umírá Pán
Skřeky světel
rozstříkují průhledný
prášek soli
V plesnivých truhlách
oči poslepu shledávají
krvavé skvrny
svatebních košil
V tmě těla mlčí nárek
pro celý vesmír
pro hluchý vesmír
v kterém si člověku

Přítímí srdce

SVÍRAJÍCÍ HVĚZDY NEDAJÍ NA HOREČKU

Až do mozku
měsíc vtláčil mříž
S hvězdami na jazyku
mlčím tu věčnost

Růže
trpělivá růže
kam rosteš na dálku?

V strnulé spoutanosti
marně jí prchám vstříc
Křídlo ji nedosáhne
v napjatých plamenech

Kde slehla moje paměť
že nechce kolébku?

Spi růže aspoň ty

Přítímí srdce

JEN MALÉ SVĚDECTVÍ

Hedvábný vítr
má roucha tanečnic

Všechno zlé se stalo včera
V dnešní noci
neohlášený nálet smutku
docela rozehnal tmu

Jak žít?

Ó Země krásná
miluji život až do utrpení
kterým objevuji
světélkování tajemství
na seschlých mrtvolkách
i tam kde ještě úzkost
utlouká křikem
raněný úžas upřímnosti

Hvězdy ani smrt
nejsou němé

Přítímí srdce

NEPRŮHLEDNÉ PRŮSEKY

Vhlédnutí dolů
a zpět
neviditelnými sondami bolesti
kdo je tam dole
tam uprostřed sahary prsou
kdo je v tom spečeném
zvrásnění srdce?
Zpuchýřelé prsty
přižehly k blankám rubáše
a oči planoucích jehlic
nabodly nahou modř
jehlic laskaných krví
bláhovou krví v snách
ale kdo je tam dole
tam uprostřed sahary prsou
kdo je v tom spečeném
zvrásnění srdce?

Větrná zátiší

NAD FOTOGRAFIÍ MÉHO SYNA

1

Diamantové ticho
Arktida dálky mezi námi
Můj hochu
synáčku mého zoufalství
takové je ticho
že slyším tolikrát
praskot planoucích hvězd
ale tvůj veselý bubínek
nealarmuje mou naději
Neobejmu tě již
na této Zemi
Nesmím tě obejmout
můj hochu
synáčku mého zoufalství

2

Když se šero choulí
u samé studánky tesknoty
vyprávím večerní pohádky
pohádky jako světýlka
do dětských ruček
tak tiché a prosté
až v jejich teple vzplanou
užaslé modré oči

Nejsem sám
Mám jistotu
že nejsem sám
Každou slzou světla
každým pousmáním smutku
někdo poslouchá

Bojím se říci kdo

Větrná zátiší

NOČNÍ OBLOHA

Již z dětství znám tu mléčnou běl na celém prostoru nebes, z níž shlíží jen několik světýlek zkalených neznámým dojetím. Tehdy je většina hvězd jakoby rozpuštěna v kosmickém mléce – jako by nebyla, ale bdí, jistě bdí, neviditelná, za stoupajícím nažloutlým proudem odsávaného smutku Země.

Ale jindy hvězdná noc sejme masky a stoupneš-li si pod bezlistý strom a vzhlížíš spleť větví vzhůru, azyl výšek nepozorovaně sestoupí, hvězdy zjasní, jako by svůj rozptýl stáhly ze všech konců kosmu, a hoří důrazně v nejneznámějších prostorách tvého údivu.

Větrná zátiší

ODPOLEDNE U HAMŘÍKU

Utajená přítomnost těla. Obloha vyprázdňená pro naslouchající modř. Bublání v mnoha tichých tóninách a v mnoha tichých rytmech. Ty zvuky mě celého prostupují, promývají, hladí. Pak osamělá rychle letící hvízdnutí a dlouhá a důvěrná znamení ticha.

Dívám se svobodou bezčasí. Obloha má jen světla, jako by někdo nahoře tajil smích. A tu z veliké výšky, a přece u samého ucha, slyším odkudsi známé a jakoby očekávané mávání křídel. Věčnost vteřiny –

Větrná zátiší

PŘIJĎ LÁSKO

Kdo nemá sny
má oči mokřin
s bludičkami
za utopené bez pomoci
tam na dně
u samého otisku srdce
dávno zuhelnatělého
tichem
bahenního plynu

Větrná zátiší

V NOCI MEZI SPÁNKEM

Pokud jsem schopen sledovat
křivý břeh
své malé pevniny
denně lovím tváře
v prudkých tocích
velkého zmatku
hledaje aspoň jedinou
aspoň jedinou nemající
oči utopence

Denně lovím těla
plující v hadřících
na tenkém provázku
hledaje aspoň jediné
aspoň jediné jež by se zachytilo
křivého břehu
mé malé pevniny
nad níž si noc

úlevně tře ruce
v zčernalé krvi
noci

Větrná zátiší

MEZ SOUCITU

Smrt ještě ne
ale to co mě obstoupilo
je jak tikání deště
v tichu jímž se na vteřinu
zastavilo srdce v těle těla
v prazákladu nejméně zasažitelném
nejméně viditelném
za viditelnými a jakoby nesmrtelnými
poutači života
nad nimiž jsme v dlouhém údivu
protože jejich dávný rozpad
je ještě milosrdně skryt

Větrná zátiší

V této i následující sbírce Větrná zátiší (Melantrich 1974) nacházíme autora rozjitřené, nervní citlivosti, o němž se ovšem nedá říci, že by jeho zázemím byl materialistický světový názor.

Bořivoj Kopic, 1980

Typologicky patří do linie halasovsko-holanovské, podstatná je především vazba na „klasického“ Holana 30. a 40. let. O tom svědčí např. „násilnický“ vztah k jazyku a z abstraktňující tendence ve významové stavbě básně; i ve skladbě osobnosti, v tvůrčím východisku a ve vztahu k životu jsou mezi oběma básníky obdobné momenty. (...) – To, co Zedníček ve svých výpravách shledává, vyjadřuje zpravidla s dramaturgizující protichůdností: konkrétní slova se mísí s abstraktními, věcná sdělení srůstají ve složitou významovou drůzu se zašifrovaným, povětšinou expresivně pojatým obrazovým přepisem, až křečovitá snaha o formulační definitivnost se prolíná s nedovysloveností, útržkovitostí, náznakem, úporné budování souvislosti básnické výpovědi se nevyplučuje s jejím porušováním. (...) Tam, kde je Zedníček v pohledu na život takto ostře „intimní“, kde tmu a světlo zachycuje s neúprosnou, nejpůvodnější konkrétností, kde vystupňovává důraz na hmotný pól života a nechává ho přit se s kultivovaností svého

výrazu, tam je básnický nejsuggestivnější a také nejvíc svůj. A právě zde téměř ilustrativně prozrazuje, že v celku tvorby neopakuje dnes už banální přímočarou cestu od tmy ke světlu, ale jde mu právě o pulsování tmy a světla, o napětí mezi nimi a jejich spor.

Bohumil Svozil, 1975

Hotovost Zedníčkových počátků spočívala v umnosti stylizace, v umnosti podtržené navíc naprostou souladností s univerzálním bohatstvím soudobé moderní české poezie. Co chtěl tento básník říci veršem, rytmem, rýmem, slokou, to také vybroušeně svedl. (...) Když se pak básníkovi během několika let zhroutil jeho osobní i intimní svět – také tělo začalo vypovídat službu (autor na několik měsíců dokonce oslepl), pocítila to i jeho poezie. Plynulé linie se zborstily, síť obrazného systému byla zle potrhána. Ze zpusťované země nevzkvétají orchideje, nýbrž stébla trávy. Vržen na dno, zachytil se Zedníček na jednoduchosti. Pro toto období jeho literární práce je charakteristické soužití prostoty a expresivity. Tak jako se nejjednodušší formy života prodírají ještě troskami zkroucenými a ohořelými od výbuchu, tak existují v Zedníčkových básních té doby prosté výpovědi až deníkově holé, zápisky skoro protokolární, které místo po metaforách sahají po přímém pojmenování, a vedle nich projevy násilnické imaginace, řeřavé, surové, antipoetické, obrazy jako návaly krve. Jako by básník utrpěl ztrátu paměti: ani stopy po někdejších zručném řemesle, po umnosti, po bratrství se soudobou poezií. Jako by šlo o zavilý návrat před samu vlastní paměť. (...)

Zatímco se tedy Zedníčkova poezie dosti podstatně proměňovala ve způsobu práce, neproměňovala se skoro vůbec ve svých zájmech: stále ji přitahuje jenom pár utkvělých námětů. Zápas se samotou. Snaha proměnit sexus v eros (to trýznivé vědomí, že Eros je synem bohyně krásy s bohem války). Moc slova. Krajina Vysočiny. Svár bolesti a naděje. Touha: touha o to větší, oč zrazovanější a že zřídka kdy uskuťeňovaná: touha k zesílení, zbytnělá touha vyplňující autorovi celý vesmír: touha po sebenepatrnějším lidském a zlidšťujícím gestu, byť se vůbec netýkalo básníka, byť patřilo člověku nejzicejšímu.

Jiří Opelík, 1974

JE TO TAK

Kdo nemiluje
zvíře ve zvířeti
miluje zvíře v sobě
a jím
obludně deformovaným

i zvířata
v druhých lidech

Na doslech pramene, 1984

ZDRÁHAVÝ TEXT POD ZAPOMENUTÉ JMÉNO

Člověk vše a nic
horečka v krvi své svobody
opilec ve své věčnosti
mrazící nádor
v srdci nevolnického těla
blázen ve svém rozjaření
zemětřesení vůle
v nejzranitelnějším tajemství
odlidštěného mozku
zoufalec ve své propasti
ve větrném pádu
k stále uhýbajícímu dnu
milosrdný sen v ničivé skutečnosti
svého strachu
umírající se svým zmatkem
s touhou vrátit se živý
do všech strážní
krásného života
mezi živé lidi Země
jako nový člověk
jako svůj jediný
svatební zpěv

Na doslech pramene

ŽIVOT ÚZKOSTI

Jsou dny kdy jsme
v úzkostné samotě
v samotě vlčí jámy
kterou jsme nastražili vlkům
a pak se do ní sami zřítily

jako vlk kterého jsme v sobě
dosud nepoznali
Jsou dny kdy jsme
v dobrovolné samotě
kdy mlčíme sami se sebou
kdy mlčíme v dících
za vítězství nad nepochopením
naší cesty nástrah
bolesti a utrpení
nad nepochopením
které nás dosud obluzovalo
vysilujícím přežíváním
každodenních
záchvatů slepoty
Jsou tu i vteřiny
vteřiny staletých dnů
jejich dech
úspěšlivý dech v labyrintu
kde mnoho cest
je žádná cesta

Na doslech pramene

DOZNÁNÍ

Nemohu žít pro okamžik
nebo lépe
Mohu žít pro okamžik
který má rozlehlost vidin
umírajícího člověka

Na doslech pramene

Vybral a uspořádal Jiří Zizler.